

**HÄMEENLINNAN ALAJÄRVEN
PESIMÄLINNUSTOSELVITYS 2019**

Alajärven pesimälinnustoraportti 31.8.2019

**Tekijät: Kanta-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry.
Ari Lehtinen**

Kansikuva: Kalalokki (Petri Hirva)

JOHDANTO

Vanajavesikeskus tilasi toukokuun alussa 2019 Hämeenlinnan Alajärven ja Hattulan Takajärven pesimälinnustoselvityksen. Selvitys kuuluu PAKKA-järvikunnostushankkeen kohteen esiselvityksiin, joita voidaan käyttää myöhemmin mahdollisten toimenpiteiden suunnittelussa ja kohdentamisessa. Yhteistyökumppaneina hankkeessa olivat Alajärven-Takajärven suojeluyhdistys ry Vanajavesikeskuksen kanssa. Suojeluyhdistyksen yhteyshenkilönä hankkeessa toimi Leena Nummelin.

Kanta-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen puolesta maastoinventoinneista sekä raportoinnista vastasi Ari Lehtinen ja avustajana laskennoissa oli myös Eija Kettinen.

PESIMÄLINNUSTOLASKENNAT JA MENETELMÄT

Alajärven pesimälinnustokartoitus suoritettiin viidellä erillisellä koko kohteen kattaneella veneellä suoritettulla kiertolaskennalla. Laskennoissa kohde kierrettiin mahdollisimman lähellä rantaviivaa ja selällä levähtäneet linnut laskettiin joko veneestä tai noustiin maihin tähystämään. Kiertolaskennat suoritettiin 10.5., 19.5., 28.5., 5.6. ja 16.6. Lisäksi inventointialueeseen kuului Iso- ja Pikkumunakas, joissa linnusto tähystettiin kaukoputkea apuna käyttäen rannoilta käsin. Alajärven laskennoissa käytettiin Ari Lehtisen omaa venettä. Veneessä käytettiin apuna laskijan omaa sähköperämoottoria, jonka avulla pystyy kulkemaan hitaasti koko ajan eteenpäin tähystäen. Eija Kettinen taas souti pahimmissa kivikkoisissa kohdissa venettä, jolloin inventoija pystyi koko ajan tähystämään. Rantavyöhykkeen linnusto oli varsin hyvin havaittavissa veneestä ja varpuslintujen reviirit ilmenivät mm. koiraiden laulusta reviirillä. Tavallisimpien varpuslintujen osalta pesivien lintujen parimäärää ei arvioitu mutta laskennoissa havaitut lajit on merkitty yhteenvetotaulukkoon 1 ruksilla (X).

Laskentojen lisäksi tarkastettiin myös valtakunnalliseen Tiira-järjestelmään mahdolliset muiden tekemät ja sinne tallentamat tiedot, joita käytettiin raportissa.

KEVÄÄN JA ALKUKESÄN 2019 SÄÄSTÄ

Huhti- ja toukokuu olivat selvästi keskimääräisiä lämpimämpiä ja toukokuussa olikin lukuisia hellepäiviä. Varsinkin yölämpötilat alkoivat nousta plusasteiden puolelle jo huhtikuun viimeisellä viikolla. Lintujen pesinnät käynnistyivät aikaisin, sorsalinnuilla jo selvästi huhtikuun puolella. Myös monien varpuslintujen pesinnät käynnistyivät aikaisin ja poikueet selvisivät hyvin lentoon koska myös kesäkuussa oli lämmintä ja hyönteisiä hyvin liikkeellä.

ALAJÄRVI LINNUSTOKOHTEENA

Alajärvi on Takajärveä selvästi rehevämpi kohde koska siihen laskee vesiä myös peltojen kautta. Takajärvestä Alajärven Inkalanlahteen laskeva Alajoki kulkee lähes koko matkan peltoalueella. Myös Kuuslahteen ja Renkovahanlahteen tulee runsaasti valumia peltoalueilta. Lisäksi Alajärven rannat ovat varsin tehokkaasti rakennettuja ja mökkejä on paljon. Tämä näkyy myös kohteen

kasvillisuudessa siinä, että mm. järviruoko- ja järvikortekasvustot ovat Takajärveä selvästi laajempia ja kelluslehtisiä vesikasveja on selvästi enemmän. Lisäksi Alajärvellä on runsaasti pieniä rakentamattomia saaria ja luotoja sekä isojen kivien kivikoita, jotka lisäävät linnustollisesti kohteen monimuotoisuutta ja tarjoavat hyviä pesäpaikkoja vesi- ja lokkilinnuille. Alajärven vedet laskevat Valkamanlahdelta lähtevää lasku-uomaa pitkin Iso- ja Pikkumunakkaan kautta Jokilanjokeen joka laskee Janakkalan puolelle Suojärveen ja siitä edelleen Vanajaveden vesistöön päätyen lopulta Kokemäenjokea pitkin Selkämerelle Porin edustalle.

LASKENTOJEN TULOKSET TODETUN PESIMÄLINNUSTON OSALTA

Seuraavassa taulukossa on esitetty vuoden 2019 laskentojen tulokset pesimälajiston osalta sekä valmiiksi havaintojen pohjalta tehty parimääräarvio. Taulukon otsakkeen ”Status” alla on mainittu, kuuluuko laji Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteen Ia lajeihin (Dir) ja mikä on lajin Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa 2019 esitetty uhanalaisuusluokka (NT/VU/EN/CR). X= laskennoissa havaittu varpuslintulaji, jonka pesimäkantaa ei arvioitu

Uhanalaisuusluokat on selvitetty erikseen tämän raportin lopussa (liite 2).

Alkuperäiset havainnot laskennoittain käyvät ilmi liitteenä (liite 1) olevasta Exel-taulukosta.

YHTEENVETOTAULUKKO 1

<u>LAJI</u>	<u>STATUS</u>	<u>PARIMÄÄRÄ</u>	<u>MUUTA</u>
Laulujoutsen	Dir	1	4 pull, lisäksi 2 kihlaparia
Kanadanhanhi		4	3+4+6 pull
Valkoposkihanhi	Dir	0	kihlapari rev
Tavi		5-6	ei poikuehavaintoja
Sinisorsa		11-13	8+7+7+10+11+10 pull
Telkkä		7-10	5 poikuetta/yht. 31 pull
Tukkakoskelo	NT	1	13 pull
Isokoskelo	NT	8-10	5 poikuetta/yht. 50 pull
Kaakkuri	Dir	0	1-2 ravinnon haussa
Kuikka	Dir	5	ei poikuehavaintoja
Härkälintu	NT	3	ei poikuehavaintoja
Sääksi	Dir	0	useita saalistelevia
Nuolihaukka		1	Pesintä Verkkosaarella

Kurki	Dir	2-3	Lahdenperä, Renkovahanlahti
Rantasipi		8-10	
Kalatiira	Dir	10-12	ravinnon hakua muualta
Pikkulokki	Dir	0	kierteleviä lintuja
Naurulokki	VU	0	kierteleviä lintuja
Kalalokki		65-70	
Selkälokki	EN	0	1+1 ad p, kiert
Harmaalokki	VU	4-5	3+3+2 pull
Sepelkyyhky		X	
Käki		2-3	
Harmaapäätikka	Dir	1	Tervaniemi/lentopoikue
Palokärki	Dir	2-3	
Käpytikka		2-3	
Törmöpääsky	EN	X	saalistelevia Inkalanlahdella
Haarapääsky	VU	X	25 kiert/saal
Räystäspääsky	EN	X	10 kiert/saal
Metsäkirvinen		X	
Västäräkki	NT	X	
Rautiainen		X	
Punarinta		X	
Leppälintu		X	
Mustarastas		X	
Räkättirastas		X	
Laulurastas		X	
Punakylkirastas		X	
Ruokokerttunen	NT	15-20	
Viitakerttunen		2	2 k pysrev Ä
Kultarinta		1	1 k pysrev Ä, Soininsaari
Hernekerttu		X	

Pensaskerttu	NT	X
Sirittäjä		X
Tiltaltti		X
Pajulintu		X
Harmaasieppo		X
Kirjosieppo		X
Sinitiainen		X
Talitiainen		X
Puukiipijä		X
Kuusitiainen		X
Närhi	NT	X
Harakka	NT	X
Varis		X
Korppi		X
Kottarainen		X
Peippo		X
Viherpeippo	EN	X
Vihervarpunen		X
Punatulkku		X
Keltasirkku		X
Pajusirkku	VU	6-10

KOMMENTTEJA ERÄISTÄ PESIMÄLAJEISTA

Laulujoutsen pesi Jylhän lounaisrannalla karikoiden suojassa saaden 4 poikasta. Lisäksi kohteella vietti aikaa kaksi laulujoutsenen kihlaparia reviiriä varaten, jotka pesinevät kohteella aivan lähivuosina. Laulujoutsenia voi Alajärven tapaisella järvellä pesiä useitakin pareja, kunhan pesien välillä ei ole näköyhteyttä. Lisäksi Alajärvellä tavattiin paikallisena tai kiertelevänä yksinäisiä ns. luppojoutsenia ravinnon haussa.

Kanadanhanhi pesi 4 parin voimin joista 3 paria sai poikasia yhden pesinnän tuhouduttua. Todennäköisesti kanadanhanhia pesii tulevaisuudessa enemmän kohteella koska siellä on pieniä

luotoja paljon, jotka sopivat kanadanhanhelle hyvin pesintään. Kanadanhanhi on ihmisen tänne riistalinnuksi tuoma ja tulkittava vieraslajiksi.

Valkoposkianhia tavattiin yksi kihlapari, joka vietti aikaa Alajärvellä. Tulee todennäköisesti pesimään alueella lähivuosina. Vanajanselälle on jo syntynyt oma valkoposken pesimäkanta.

Sinisorsa oli yleisin puolisuokeltajasorsalaji kohteella pesien vähintään 11 parin voimin. Jos laskennat olisi päästy aloittamaan jo huhtikuun puolella olisi saatu todellisempi kuva sinisorsien määrästä kohteella koska laji aloittaa pesinnät hyvin varhain ja koiraat häipyvät kohteelta aikaisin.

Telkkä oli yleinen (7-10 paria) kokosuokeltajasorsalintu kohteella. Hyvin aikainen pesijä ja 27.5. ei kohteella enää havaittu koiraslintuja ja ensimmäinen poikue havaittiin jo silloin emon kanssa. Kuten sinisorsankin osalta aikaisempi huhtikuun lopulla tehty laskentakierros olisi varmasti lisännyt pesivien parien määrää kohteella.

Tukkakoskelo on myös laji, jonka pesimäkanta vähentynyt 2000- luvulla ja on nyt lajina silmälläpidettävä (NT). 1 pesivä pari, joka sai 13 poikasta.

Isokoskelo pesi kohteella yllättävän runsaana, 8-10 parin voimin ja poikastuottokin oli hyvä,5 poikuetta havaittiin. Laji on tukkakoskelon tapaan harvinaistunut ja on uhanalaisluokassa silmälläpidettävät (NT)

Kaakkuri ei pesi Alajärvellä mutta pari yksilöä havaittiin siellä kalassa.

Kuikkia pesi Alajärvellä 4 paria. 2 pesällään hautovaa lintua löydettiin mutta poikueita ei havaittu. Lisäksi yksi pari pesi Pikku-Munakkaalla.

Härkälintu pesi kolmen parin voimin. 3 pesällään hautovaa lintua havaittiin mutta poikueiden kuoriutumisen meni ilmeisesti kesäkuun loppupuolelle ja 16.6. mennessä niitä ei nähty.

Sääksiä pesii ainakin 2 paria lähellä Alajärveä sen länsipuolella ja sääkset käyvät säännöllisesti kalassa Alajärven matalilla lahdilla.

Nuolihaukka pesi yhden parin voimin. Pesä oli Alajärven eteläosassa sijaitsevassa Verkkosaareissa. Nuolihaukka saalistaa ravinnokseen ilmassa lentäviä sudenkorentoja.

Kurkia pesi rantaluhdilla ainakin 2 paria, toinen Lahdenperässä ja toinen Renkovahanlahdella saaden yhden poikasen.

Kalatiiraa pesi kohteella vain yksittäispareina isommilla kivillä yhteensä n.10 paria. Lisäksi Alajärvellä havaittiin toistakymmentä saalistavaa kalatiiraa, jotka kala nokassaan lähtivät Hämeenlinnan keskustaa kohden eli ne pesivät keskustan kerrostalojen katoilla. Laji kuuluu lintudirektiivin liitteen la lajeihin.

Naurulokkeja ei pesinyt Alajärvellä ollenkaan, vaan havaitut linnut olivat pesimättömiä tai vain ravinnonhaussa kohteella.

Kalalokki oli runsain pesimälaji loppilinnuista, jotka pesivät yksittäisparein pääosin pienillä, lähes puuttomilla luodoilla sekä isoilla rantakivillä. Pesiviä ja pesillään hautovia pareja laskettiin

28.5. – 5.6. laskennoissa yhteensä 65-70 paria. 16.6. laskennassa havaittiin 35 poikasta mutta osa emoista edelleen hautoi tai oli pesässä pienten poikasten päällä.

Selkälokkia ei alueella havaittu pesivänä. Kaksi kiertelevää vanhaa lintua kuitenkin havaittiin. Selkälokki on voimakkaasti taantunut laji ja on uhanalaisuusluokassa erittäin uhanalainen (EN).

Harmaalokki pesi Alajärvellä 4-5 parin voimin saaden 2+3+3 poikasta. Yksi pesintä tuhoutunut.

Harmaapäätikkoja pesi ainakin Soininsaassa sekä Tervaniemessä, jossa havaittiin myös lentopoikue.

Törmäpääskyjä havaittiin kiertelevänä hyönteispyynnissä Inkalanlahdella 8 yksilöä. Tämä viittaa siihen, että jossain lähialueella, esim. vanhassa hiekkakuopassa on pieni pesimäkolonia. Törmäpääsky on erittäin uhanalainen (EN) laji.

Ruokokerttunen vaatii nimensä mukaisesti pesinnössään järviruokokasvustoja ja sitä havaittiin pesivänä 15-20 paria rehevimmissä lahdissa. Laji kuuluu uhanalaisuusluokkaan silmälläpidettävä (NT).

Pajusirkku kuuluu uhanalaisuusluokkaan vaarantuneet (VU) ja sitä tavattiin 6-10 reviirillä rehevimpien lahdenpoukamien rantapusikoissa ja ruovikoissa.

MUITA MIELENKIINTOISIA HAVAINTOJA

Haahka-koiras havaittiin 10.5. selällä. Ilmeisesti muuttomatkalla levähtämään pysähtynyt yksilö.

19.5. inventoinnissa oli selällä 16 allin ja 40 mustalinnun parvi. Ne olivat pohjoiselle tundralla matkalla olevia lintuja, jotka olivat pysähtyneet levähtämään.

Meriharakka tepasteli 28.5. Tervaniemen uimarannan nurmikolla. Kyseessä ilmeisesti yksi Hämeenlinnan keskustan alueella mahdollisesti pesivistä linnuista koska oli täysin peloton ja ihmisiin tottunut.

KÄYTETTYJEN LYHENTEIDEN SELITYKSET

Liikkuminen:	p = paikallinen, m = muuttava, kiert. = kiertelevä, ENE = itäkoillinen
Linnun ikä:	1kv = samana vuonna syntynyt, 2kv = edellisenä vuonna syntynyt
Linnun puku:	pull = untuvapoikanen, juv = nuori, 1. täydellinen puku, ad = vanha
Linnun sukupuoli:	k = koiras, n = naaras, 1/1 = koiras-/naaraspukuinen
Ääntely:	Ä = laulua tai reviiriääntelyä, ä = muuta ääntelyä, esim. varoittelua
Muita:	var = varoittelu, rev = reviiri, pysrev = pysyvä reviiri, X = havaittu yleinen varpuslintulaji/ei parimääräarviota

KIRJALLISUUS JA VIITTEET

Koskimies P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Ohjeet alueelliseen seurantaan. -Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B18

Gustafsson E., Suoranta A.: Pesivien vesi- ja rantalintujen laskentaohjeet; UKULI 1/2006/Turun lintutieteellinen yhdistys ry.

Tiainen J. Mikkola-Roos M., Below A., Jukarainen A., Lehikoinen A., Lehtiniemi T., Pessa J., Rajasärkkä A., Rintala J., Sirkiä P., Valkama J. 2016: Suomen lajien uhanalaisuus 2015 – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus

LIITTEET

Liite 1 Alkuperäiset havainnot Exel-taulukossa

Liite 2 Suomen lintujen uhanalaisuusluokitus 2019

Karttaliite 1 Tiettyjen harvalukuisten lajien pesäpaikat/reviirit